

Janusz Kornecki

Świadomość ekologiczna i respektowanie środowiskowych wymogów prawnych w praktyce polskich małych i średnich przedsiębiorstw

Ekonomiczne Problemy Usług nr 47, 257-268

2010

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

JANUSZ KORNECKI

ŚWIADOMOŚĆ EKOLOGICZNA I RESPEKTOWANIE ŚRODOWISKOWYCH WYMOGÓW PRAWNYCH W PRAKTYCE POLSKICH MAŁYCH I ŚREDNICH PRZEDSIĘBIORSTW

1. WSTĘP

Dostępne dane statystyczne potwierdzają istotną rolę, jaką pełnią małe i średnie przedsiębiorstwa (MSP) w większości gospodarek świata, w tym także Polski. Liczba aktywnych przedsiębiorstw sektora MSP, które stanowią prawie 99% wszystkich funkcjonujących na rynku polskich firm, kształtowała się w 2006 roku na poziomie ok. 1,7 mln¹. Pomimo iż stanowią one siłę napędową polskiej gospodarki, ich oddziaływanie na środowisko jest w ogólnej problematyce ochrony środowiska pomijane.

Niniejszy rozdział przedstawia wybrane aspekty badania przeprowadzonego na zlecenie Polskiej Agencji Rozwoju Przedsiębiorczości, w ramach którego analizowano m.in. świadomość małych i średnich przedsiębiorstw w zakresie istniejących wymogów środowiskowych oraz podejmowane przez nie dostosowania do spełnienia tych wymogów². W szczególności opisano wyniki badania ilościowego przeprowadzonych metodą CATI (*Computer Aided Telephone Interview* – ankiety telefonicznej wspomaganą komputerowo) na ogólnopolskiej próbie 1005 MSP w okresie listopad – grudzień 2008 roku. Niemal 50% badanych firm stanowiły przedsiębiorstwa mikro zatrudniające do 9 pracowników, 34% – firmy małe, zatrudniające od 10 do 49 pracowników. Pozostałe 16% badanej populacji stanowiły firmy średnie (50-249 pracowników). Badane podmioty reprezentowały następujące branże: 50% produkcja, 35% usługi, 15% budownictwo³.

2. SEKTOR MSP WOBEC ZAGADNIENÍ ŚRODOWISKOWYCH

W wielu badaniach nie rozróżnia się firm sektora MSP wśród przedsiębiorstw ogółem, co sprawia, że niemożliwa jest prezentacja precyzyjnych danych, a udział firm tego sektora można jedynie szacować. Pomimo iż nie istnieje obiektywna metoda pozwa-

¹ *Raport o stanie sektora małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce w latach 2006-2007*, A. Żoźnierski, P. Zadura-Lichota (red.), PARP, Warszawa 2008, s. 21.

² J. Kornecki i in.; *Potencjał małych i średnich przedsiębiorstw w kreowaniu nowych produktów innowacyjnych – rozwiązania proekologiczne, raport z badań*, PARP, Warszawa 2008.

³ Dobór respondentów do badania będących przedstawicielami poszczególnych branż (sekcji wg PKD 2004) miał charakter warstwowo-losowy (w przypadku zastosowania prostego doboru losowego bez warstwowania udział firm mikro w całej próbie przekroczyłby 96% – tym samym niemożliwa byłaby analiza dla firm małych i średnich). Uzyskane dane pozwoliły na analizę trzech głównych branż: przemysłu, budownictwa i usług. Do analiz branży usług włączono dane uzyskane z firm działających w ramach sekcji I (transport, gospodarka magazynowa i łączność), sekcji K (obsługa nieruchomości, wynajem i usługi związane z prowadzeniem działalności gospodarczej oraz sekcji O (działalność usługowa komunalna, społeczna i indywidualna, pozostała).

lająca określić szczegółowy udział MSP w zanieczyszczeniu środowiska (np. zanieczyszczeniu powietrza), podawany udział MSP w zanieczyszczeniu przemysłowym Europy na poziomie 70% wydaje się wiarygodny⁴. Dla przykładu, w Wielkiej Brytanii szacuje się, iż za 60% całkowitej emisji CO² pochodzącego z brytyjskich przedsiębiorstw odpowiadają MSP. Szacunkowe obliczenia dokonane w Holandii i Wielkiej Brytanii wskazują, że odpady przemysłowe i handlowe z MSP stanowią średnio 50% wszystkich odpadów, co przekazuje o istotnym wpływie, jaki MSP wywierają na środowisko.

Wyniki badań przeprowadzonych w Wielkiej Brytanii dowodzą, że MSP są bardziej reaktywne aniżeli proaktywne w swoich postawach strategicznych związanych z kwestiami ochrony środowiska, a ich świadomość w zakresie wymogów związanych z ochroną środowiska jest niska⁵. Jako powody niskiej świadomości ekologicznej wymienia się cechy immanentne dla firm tego sektora, w tym przede wszystkim brak odpowiednich zasobów i brak czasu właścicieli lub menedżerów tych firm.

Świadomość ekologiczna przedsiębiorstw oraz ich aktywność w zakresie tworzenia produktów proekologicznych jest kształtowana przez szereg czynników. W Polsce i Europie przeprowadzono szereg badań wśród przedsiębiorstw zarówno w zakresie poziomu świadomości, jak i skutków dla środowiska będących rezultatem prowadzonej przez firmę działalności, dotyczących znajomości wymogów i regulacji prawnych związanych z ochroną środowiska oraz podejmowanych działań będących reakcją przedsiębiorstwa na istniejące wymogi prawne.

Dostępne dane bibliograficzne wskazują, iż MSP stanowią szczególnie problemową grupę, jeśli chodzi o przestrzeganie prawodawstwa ochrony środowiska. Wyniki badania przeprowadzonego przez Fundację Partnerstwo dla Środowiska w 2004 r. wskazują, iż ok. 44% MSP nie dostrzega wpływu zastrzegających się przepisów środowiskowych na działalność ich firmy, podczas gdy 15% badanych podaje zaostrenie się przepisów prawa ochrony środowiska jako zagrożenie dla swojej firmy⁶. Z informacji uzyskanych w wyniku tego badania wynika, iż MSP w Polsce mają problemy z wypełnieniem ciężących na nich obowiązków związanych z respektowaniem prawa ochrony środowiska. Większość z nich nie jest w stanie zatrudnić specjalisty ds. ochrony środowiska ani tym bardziej korzystać z usług firm doradczych⁷, co sprawia, że nie są w stanie nadążyć za ciągle zmieniającymi się przepisami. W efekcie polskie przedsiębiorstwa w przeważającej części postrzegają ochronę środowiska jako zbędne obciążenie, zarówno finansowe, jak i biurokratyczne, i nie dostrzegają w niej szansy rozwoju.

⁴ Komisja Europejska: Komunikat Komisji Europejskiej dotyczący planu działania na rzecz zrównoważonego rozwoju konsumpcji i produkcji oraz zrównoważonej polityki przemysłowej, COM(2008) 397, Bruksela 2008.

⁵ A. Hutchinson, F. Hutchinson, *Environmental Business Management: Sustainable Development in the New Millennium*, Mc Graw Hill, London 1997, cyt. za: L. J. Spence, R. Rutherford, R. A. Blackburn, *Small Business and Environmental Issues in the UK and the Netherlands: A Literature Review and Research Agenda*, Kingston University, London 1998.

⁶ Fundacja Partnerstwo dla Środowiska: Przyczyny podejmowania działań prośrodowiskowych przez małe i średnie przedsiębiorstwa w Polsce, 2004, http://www.czystybiznes.pl/badania_msp_2004.pdf. Badanie przeprowadzono na próbie 117 przedsiębiorstw w formie wywiadu kwestionariuszowego realizowanego w siedzibach firm.

⁷ *Zintegrowane Zarządzanie Środowiskiem Dla Polskich Małych i Średnich Przedsiębiorstw poprzez narzędzie internetowe „Menadżer Środowiska” (LIFE 04 ENV/PL/000673)*, Fundacja Partnerstwo dla Środowiska, Multimedia Communications, Regionalna Inicjatywa Biznesu Brytyjsko-Polskiej Izby Handlowej, kwiecień 2007, s. 3.

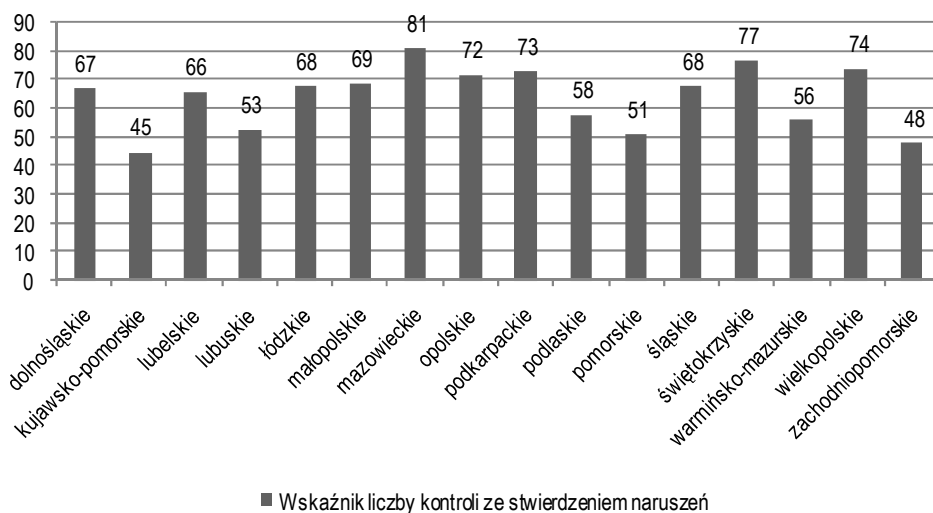
Problemy z przestrzeganiem przepisów w dziedzinie ochrony środowiska wynikają również z faktu nieposiadania przez niektóre firmy wystarczającej wiedzy na temat prawodawstwa. Z badań przeprowadzonych przez brytyjski *Institute of Directors* wynika, iż reprezentanci sektorów, takich jak budownictwo, górnictwo, transport czy produkcja, którzy w głównym stopniu podlegają przepisom w zakresie ochrony środowiska, charakteryzują się stosunkowo niewielkim poziomem świadomości ekologicznej. Aż 59% przedstawicieli sektora produkcji wie na ten temat niewiele, a w przypadku budownictwa, górnictwa i transportu odsetek ten wyniósł ledwie 52%⁸.

Cytowane powyżej badania pokazują, że niski poziom przestrzegania przez MSP przepisów w zakresie ochrony środowiska wynika z braku świadomości na temat wpływu ich działań na środowisko, niewiedzy na temat prawodawstwa w zakresie ochrony środowiska, braku możliwości rozwiązywania problemów związanych z wpływem na środowisko, a niekiedy nadmiernego obciążenia administracyjnego i finansowego, jakie wiąże się z przestrzeganiem przepisów. Dodatkowym utrudnieniem jest przekonanie, że ochrona środowiska jest kosztowna i przynosi przedsiębiorstwom niewielkie korzyści.

Z kontroli przeprowadzonych przez Wojewódzkie Inspektoraty Ochrony Środowiska w 2007 roku jednoznacznie wynika, iż to właśnie w małych i średnich przedsiębiorstwach występują największe zaniedbania w zakresie przestrzegania norm i standardów środowiskowych⁹. Najczęściej występującą nieprawidłowością jest brak wymaganych prawem decyzji oraz zezwoleń na gospodarcze korzystanie ze środowiska. Naruszenie wymogów prawa przejawia się również w braku ewidencji odpadów, niewnoszeniu opłat za korzystanie ze środowiska oraz nieprzekazywaniu sprawozdań o korzystaniu ze środowiska. Naruszenia przepisów ochrony środowiska stwierdzono w 67% skontrolowanych podmiotach, co oznacza wzrost w porównaniu z latami 2005-2006 (odpowiednio 60,9% i 62,5%). Zakres naruszeń wymogów środowiskowych określonych w przepisach wynosił w kontrolowanych podmiotach od 34% do 75%. Najwięcej naruszeń stwierdzono w zakresie składowania odpadów (75%), zintegrowanego zapobiegania i ograniczania zanieczyszczeń (73%), gospodarki odpadami (73%) i spalania odpadów (69%).

⁸ Komunikat Komisji do Rady, Parlamentu Europejskiego, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów. Małe, czyste i konkurencyjne. Program pomocy małym i średnim przedsiębiorstwom w przestrzeganiu prawodawstwa w zakresie ochrony środowiska. Podsumowanie oceny wpływu, SEC(2007) 906, SEC(2007) 908.

⁹ Informacja o realizacji zadań Inspekcji Ochrony Środowiska w 2007 r., Główny Inspektor Ochrony Środowiska, czerwiec 2008.

Wykres 1. Odsetek przedsiębiorstw, w których stwierdzono naruszenie przepisów prawa ochrony środowiska

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GIOŚ (Informacja o realizacji zadań Inspekcji Ochrony Środowiska w 2007 r., Główny Inspektor Ochrony Środowiska, czerwiec 2008).

Analiza danych pokontrolnych wskazuje na istnienie dość silnych różnic regionalnych. Naruszenie przepisów środowiskowych najczęściej stwierdzano wśród przedsiębiorstw z województw: mazowieckiego, świętokrzyskiego i wielkopolskiego. Z kolei najrzadziej przepisy prawa ochrony środowiska naruszały firmy z województw: kujawsko-pomorskiego, zachodniopomorskiego i pomorskiego.

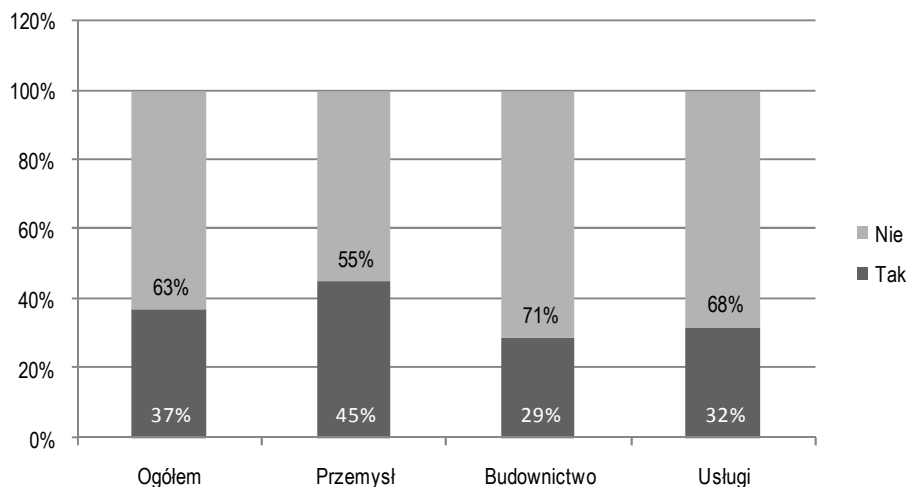
Z danych przedstawionych przez Główny Inspektorat Ochrony Środowiska wynika, iż znacząco wzrosła liczba decyzji wstrzymujących użytkowanie instalacji – z 69 w 2006 roku do 125 w roku 2007.

3. ZNAJOMOŚĆ WYMOGÓW PRAWNYCH W ZAKRESIE OCHRONY ŚRODOWISKA WŚRÓD FIRM SEKTORA MSP W ŚWIETLE BADANIA

Wyniki przeprowadzonego badania wyraźnie wskazują na fakt, iż poziom świadomości w tym obszarze jest relatywnie niski. Wyraźnie jednakże zarysowują się znaczące różnice w poziomie świadomości polskich przedsiębiorców. Z jednej strony, czynnikiem różnicującym jest wielkość przedsiębiorstwa (poziom świadomości wzrasta wraz z wielkością przedsiębiorstwa), z drugiej – specyfika branży, w której przedsiębiorstwa działają. Z tego badania wynika, że istnieją grupy przedsiębiorstw (np. zajmujące się wytwarzaniem produktów izolacyjnych), gdzie świadomość jest zdecydowanie wyższa od przeciętnej. 63% spośród firm sektora MSP włączonych do badania nie zidentyfikowało jeszcze wpływu prowadzonej przez siebie działalności na środowisko (wykres 2).

Analiza wyników badania wyraźnie pokazuje, że największy odsetek przedsiębiorców świadomych własnego oddziaływania na środowisko naturalne należy do sektora przemysłu. Można przypuszczać, że dzieje się tak dlatego, iż to ten obszar gospodarki w głównej mierze odpowiada za poziom zanieczyszczenia środowiska, zaś zakres jego wpływu na środowisko jest stosunkowo największy. Zaskakująco niski okazał się poziom

świadomości proekologicznej deklarowany w grupie przedsiębiorstw należących do sektora budowlanego. Jest to sektor, w którym przedsiębiorcy mają szerokie pole do podejmowania działań proekologicznych, nie tylko na etapie realizacji przedsięwzięć, ale również na etapie przedrealizacyjnym, kiedy to mogą inicjować nowe proekologiczne trendy.

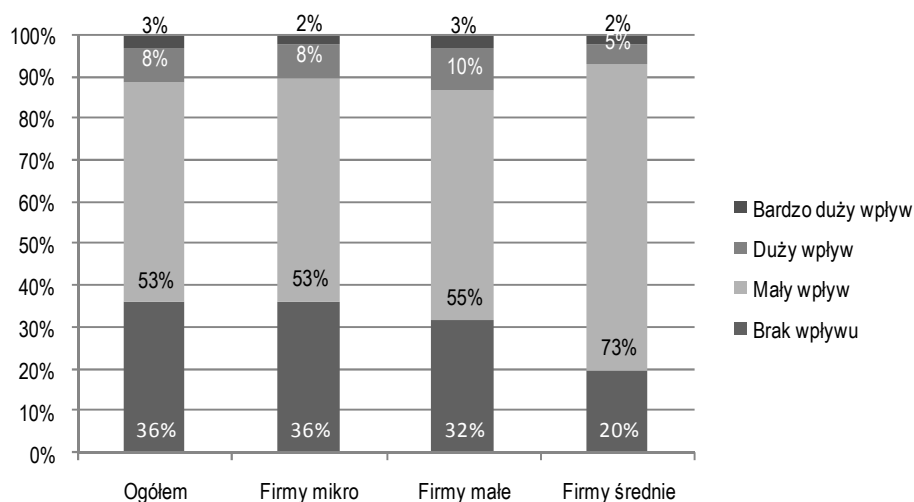

Wykres 2. Odsetek MSP, które zdiagnozowały wpływ prowadzonej przez siebie działalności na środowisko

Źródło: opracowanie własne. Liczba firm ogółem n=1005. Liczba firm w przemyśle n=500, w budownictwie n=147, w usługach n=354.

Jedynie 11% przedsiębiorstw przyznało, że prowadzone przez nie działania wpływają na środowisko w dużym (8% wskazań) lub bardzo dużym stopniu (3%). Większość przedsiębiorców deklaruje, iż wpływ na środowisko prowadzonej przez nich działalności jest mały – wyrazicielami takiej opinii było 53% ankietowanych, a 36% firm twierdziło, że nie wywiera żadnego wpływu na środowisko (częściej dotyczyło to firm mikro niż małych i średnich) (wykres 3). Nieco większy od średniego brak wpływu na środowisko deklarowali przedstawiciele firm z sektora przemysłu – 41%; z kolei firmy z sektora usług w największym stopniu podkreślały mały wpływ na środowisko – 56%.

Źródłem przekonania MSP o małym wpływie na środowisko może być brak umiejętności odniesienia przez przedsiębiorstwa ich działań do skali makro, uogólniając - brak wiedzy na temat zagrożeń, jakie niesie ze sobą prowadzona przez nie działalność. Tę hipotezę potwierdza fakt, iż wśród respondentów badania, którzy uważali, iż prowadzona przez nich działalność w żadnym stopniu nie wpływa na środowisko, blisko 80% nie dokonało jeszcze identyfikacji takich wpływów. Jednocześnie przedsiębiorstwa, które dokonały analizy własnych oddziaływań środowiskowych w około 60%, określiły własny wpływ jako znaczący. Stanowi to odzwierciedlenie faktycznego poziomu świadomości przedsiębiorców – im dogłębniejsza analiza własnych wpływów środowiskowych i związanych z nimi niezbędnych działań, tym surowsza ocena ich skali.

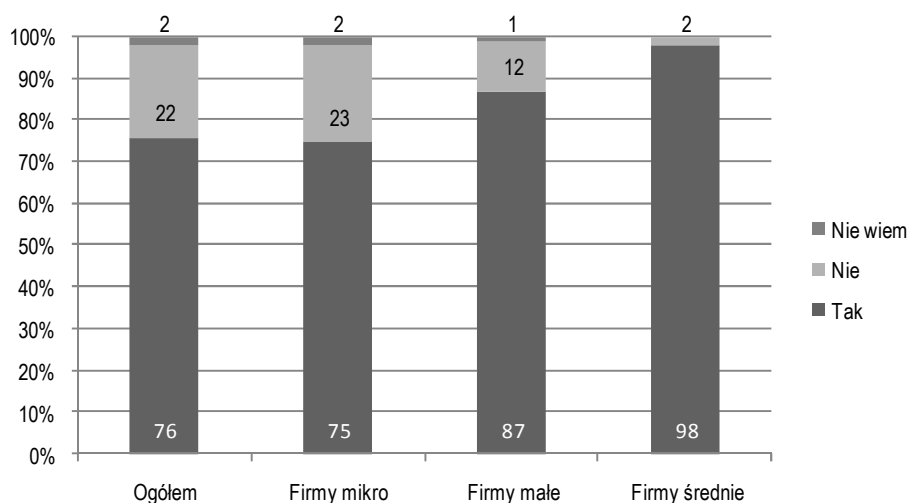
Wykres 3. Ocena wpływu działalności firmy na środowisko (w %)

Źródło: opracowanie własne. Liczba firm ogółem n=1005. Liczba firm mikro (0-9 pracowników) n=493, małych (10-49 pracowników) n=343, średnich (50-249 pracowników) n=169.

Wyniki badań wyraźnie zarysowują związek pomiędzy wzrastającą świadomością ekologiczną społeczeństwa a świadomością przedsiębiorców w tym zakresie. Coraz większy nacisk na kwestie środowiskowe ze strony podmiotów nie będących przedsiębiorcami (m.in. konsumentów, społeczności lokalnych, organizacji ekologicznych) wymusza na firmach podjęcie działań mających na celu sprostanie stawianym wymaganiom, co w efekcie przekłada się na analizę kwestii ochrony środowiska w odniesieniu do działalności konkretnej firmy, a tym samym – na podniesienie jej świadomości. Jak się wydaje, stosunkowo często efekt o charakterze proekologicznym jest dziełem nie tyle przypadku, co działania ukierunkowanego na cel w żadnym stopniu nie związany z kwestiami środowiskowymi (pozytywny efekt proekologiczny powstaje niejako „przy okazji”). Głównym motorem podejmowania takich działań jest jednakże czynnik kosztowy.

Na poziom świadomości środowiskowej polskich MSP wpływa też reglamentacja kwestii ochrony środowiska ze strony państwa. Standardy imisyjne i emisyjne, określone prawem oraz częstokroć dotkliwe sankcje karne za ich naruszenie, zmuszają przedsiębiorców do identyfikacji obszarów potencjalnie mogących podlegać przedmiotowym regulacjom. Prowadzenie działalności gospodarczej przestaje być sprawą prywatną przedsiębiorcy, a narzucanie przez władzę publiczną jedynie wymogów prowadzenia działalności gospodarczej, bez kreowania właściwych postaw i zachowań proekologicznych przedsiębiorstw, nie zabezpiecza właściwego interesu publicznego w dziedzinie ochrony środowiska naturalnego. Stąd potrzeba konkretyzacji generalnych wymogów prawa w odniesieniu do indywidualnie oznaczonych podmiotów. Jedną z metod służących realizacji tego celu jest obowiązek uzyskania pozwoleń na emisję substancji lub energii do środowiska, które stanowią tym samym podstawowy instrument służący realizacji celów prawa ochrony środowiska. Generalne określenie standardów imisyjnych nie stanowi bezpośredniego bodźca do weryfikacji wpływów środowiskowych. Stąd konieczność ich indywidualizacji w odniesieniu do konkretnych podmiotów, np. określenie limitów zanieczyszczeń wprowadzanych w ściekach do środowiska.

Jak pokazują wyniki badania (wykres 4), aż 22% polskich przedsiębiorców nie zna wymogów prawnych z zakresu ochrony środowiska dotyczących prowadzonej przez siebie działalności. Dotyczy to zwłaszcza firm mikro oraz przedsiębiorstw działających w sektorze usług. Najlepiej sytuacja przedstawia się w firmach średnich, zwłaszcza w firmach z sektora przemysłu (79%).

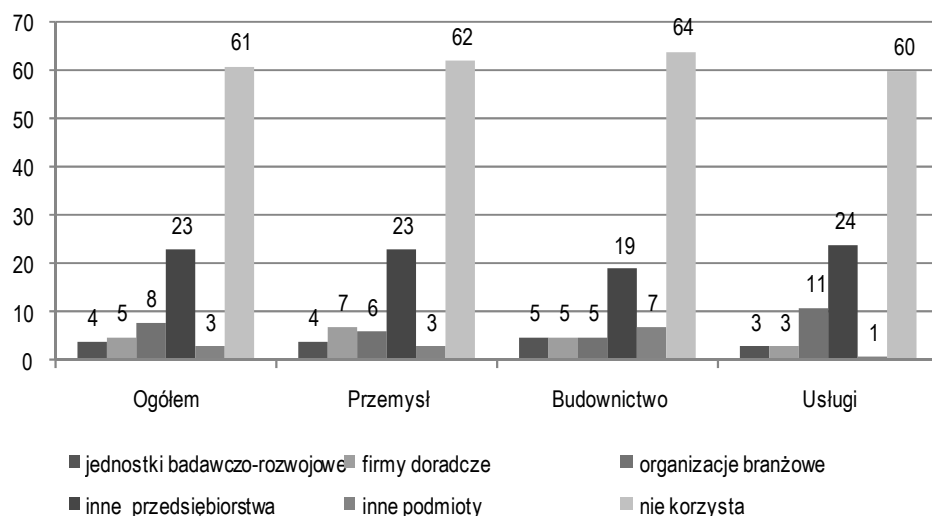
Wykres 4. Znajomość wymogów prawnych z zakresu ochrony środowiska wśród firm sektora MSP

Źródło: opracowanie własne. Liczba firm ogółem n=1005. Liczba firm mikro (0-9 pracowników) n=493, małych (10-49 pracowników) n=343, średnich (50-249 pracowników) n=169.

Znajomość wymogów prawnych i świadomość wzrasta wraz z wielkością przedsiębiorstwa. Taki stan rzeczy wynika z faktu, że małe przedsiębiorstwa nie mogą sobie pozwolić na zatrudnienie specjalisty odpowiedzialnego za analizę istniejących wymogów prawnych z zakresu ochrony środowiska i odnoszenie ich do działalności, realizowanej przez firmę. Proces identyfikacji środowiskowych norm prawnych stanowi tylko niewielki procent analizy całego, odnoszącego się do konkretnej działalności, prawodawstwa. Obejmuje on głównie sankcje za niewypełnienie ciężących na przedsiębiorstwie obowiązków.

4. DOSTOSOWANIA DO ŚRODOWISKOWYCH WYMOGÓW PRAWNYCH PRZEZ FIRMY SEKTORA MSP

Większość polskich MSP (61%) podejmujących działania zmierzające do realizacji wymogów prawnych w zakresie ochrony środowiska nie korzysta ze wsparcia żadnych podmiotów zewnętrznych, co oznacza, że próbują one samodzielnie sprostać wymogom prawnym (wykres 5). Firmy korzystające ze wsparcia najczęściej współdziałają z innymi przedsiębiorstwami (23%), a 8% korzysta ze wsparcia organizacji branżowych, stowarzyszeń, zrzeszeń. Najrzadziej wskazywano korzystanie ze wsparcia firm doradczych i jednostek badawczo-rozwojowych (odpowiednio 5% i 4% wskazań).

Wykres 5. Korzystanie przez MSP ze wsparcia podmiotów zewnętrznych w procesie dostosowań do wymogów prawnych (w %)*

* Respondent mógł wskazać więcej niż jeden podmiot.

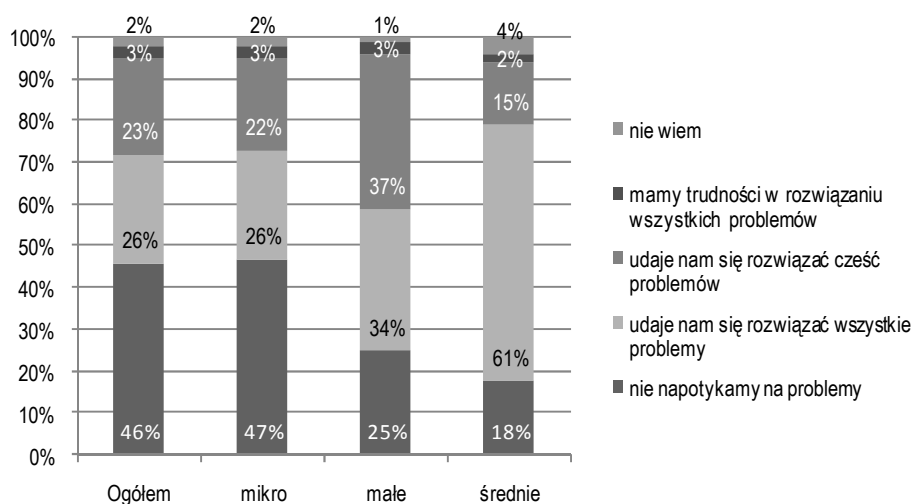
Źródło: opracowanie własne. Liczba firm ogółem n=781**. Liczba firm w przemyśle n=404, w budownictwie n=115, w usługach n=258.

** Pytanie tylko dla znających wymogi prawne

Zapytani o to, w jaki sposób radzą sobie z wymogami prawnymi w obszarze ochrony środowiska, niemal połowa (46%) badanych stwierdziła, że nie ma żadnych problemów w tym zakresie. Należy jednak zaznaczyć, iż aż 66% respondentów niepostrzegających wymogów prawnych jako problemu w prowadzonej działalności, zadeklarowało równocześnie, że nie posiada wiedzy na temat norm prawnych odnoszących się do tej działalności. Najmniej licznie na brak problemów wskazywały firmy produkcyjne (42%), zatrudniające powyżej 50 pracowników (18%). Częściej niż ogół respondentów na brak problemów wskazywały firmy budowlane (53%). 26% badanych przyznało, że napotyka na problemy, ale udaje się je rozwiązywać, zaś 23% – że radzi sobie tylko z częścią problemów. Jedynie 3% nie radzi sobie z tymi problemami.

Zwraca uwagę zależność pomiędzy wielkością przedsiębiorstwa, a postrzeganiem wymogów prawnych jako swego rodzaju utrudnienia w prowadzeniu działalności. Wiąże się to zarówno z liczbą wymogów prawnych odnoszących się do ich działalności, wielkością opłat środowiskowych, jak również z naciskiem ze strony organów kontrolnych (wykres 6).

Firmy mające problemy z dostosowaniem się do wymogów wynikających z przepisów o ochronie środowiska, jako przyczynę takiej sytuacji najczęściej wskazywały brak środków finansowych. Częściej problem ten zgłaszany był przez firmy produkcyjne (44%) niż firmy z pozostałych sektorów (budownictwo – 28%, usługi – 36%). Na problem ten bardziej wrażliwe okazały się także firmy mikro.

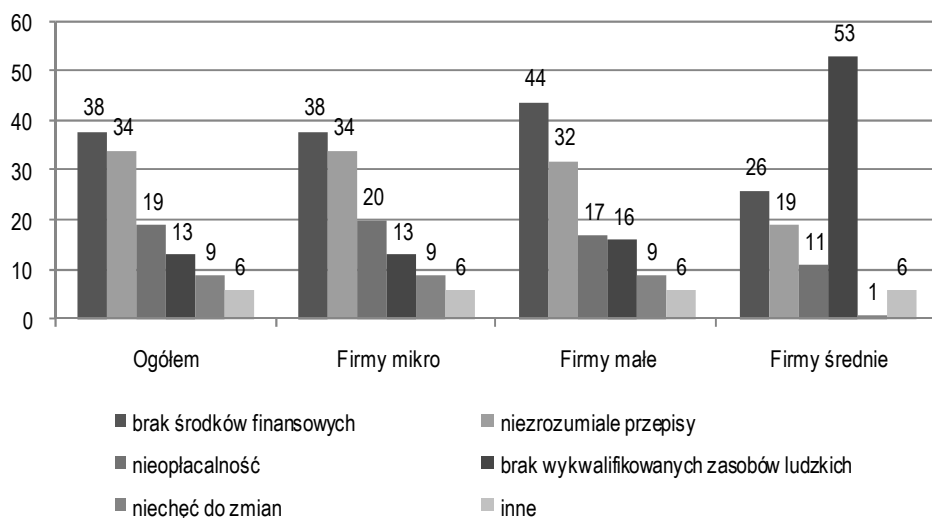
Wykres 6. Problemy związane z wypełnieniem wymogów prawnych dotyczących ochrony środowiska (w %)

Źródło: opracowanie własne. Liczba firm ogółem n=1005. Liczba firm mikro (0-9 pracowników) n=493, małych (10-49 pracowników) n=343, średnich (50-249 pracowników) n=169.

Na to, że przepisy są niezrozumiałe, zwróciła uwagę co trzecia firma mająca problemy z dostosowaniem się do obowiązujących wymogów – istotnie częściej dotyczyło to firm działających w sektorze budownictwa. Nieopłacalność stanowiła przyczynę problemów dla 19% firm, a brak wykwalifikowanych zasobów ludzkich - dla 13% firm, zwłaszcza średnich. Na niechęć do zmian wskazało 9% spośród firm mających problemy z dostosowaniem się do wymogów środowiskowych, identyczny był odsetek firm niepotrafiących zdiagnozować przyczyn takiej sytuacji (wykres 7).

Pytani o bariery w zakresie ochrony środowiska stanowiące największy problem dla ich firm, respondenci najczęściej wskazywali na częste zmiany przepisów (30%); na niezrozumiałość przepisów (23%) oraz sprzeczność przepisów krajowych i europejskich (17%). Jednocześnie co czwarta firma nie potrafiła wskazać żadnych barier, przy czym ta sytuacja częściej dotyczyła tych firm, które są przekonane o braku wpływu swojej działalności na środowisko. Jedynie 7% firm jest przekonanych o braku jakichkolwiek barier w tym zakresie. Nieco rzadziej (14% wskazań) problemem jest konieczność zachowania norm emisji substancji trujących (rysunek 8).

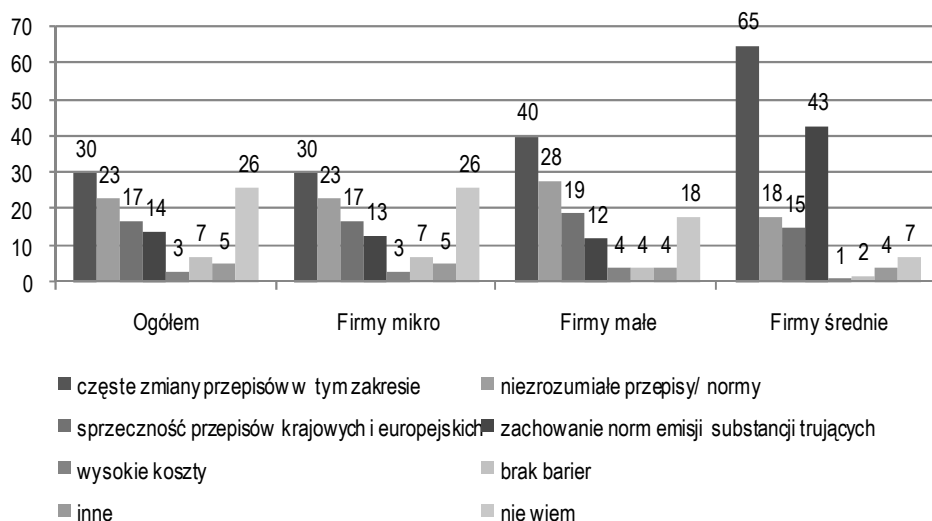
Wyniki badania wyraźnie wskazują na fakt, iż największym problemem, z którym muszą zmagać się przedsiębiorcy, są wymogi prawne. Obecnie obserwuje się dużą dynamikę zmian przyjętych rozwiązań prawnych, a tym samym częste modyfikacje przyjętych standardów postępowania przedsiębiorców w kwestiach minimalizacji wpływów środowiskowych. Jednocześnie stopień skomplikowania poszczególnych regulacji często wymaga zastosowania wiedzy prawniczej do odczytania i zastosowania poszczególnych norm prawnych a nawet znajomości wiążących interpretacji odpowiednich organów.

Wykres 7. Przyczyny problemów w wypełnianiu wymogów prawnych dotyczących ochrony środowiska (w %)

** Respondent mógł wskazać więcej niż jedną przyczynę problemów.

Źródło: opracowanie własne. Liczba firm ogółem n=631**. Liczba firm mikro (0-9 pracowników) n=255, małych (10-49 pracowników) n=247, średnich (50-249 pracowników) n=129. ** Pytanie tylko dla firm mających problemy ze spełnieniem wymogów prawnych

Wykres 8 Bariery związane z ochroną środowiska posiadające wpływ na rozwój firmy (w %)*

* Respondent mógł wskazać maksymalnie dwie bariery.

Źródło: opracowanie własne. Liczba firm ogółem n=1005. Liczba firm mikro (0-9 pracowników) n=493, małych (10-49 pracowników) n=343, średnich (50-249 pracowników) n=169.

Różnorodność istniejących regulacji środowiskowych znacznie utrudnia również identyfikację norm odnoszących się do konkretnej działalności. Istotnym wydaje się fakt, że wśród badanych przedsiębiorców niemal niedostrzegalną barierę stanowią wysokie koszty związane z ochroną środowiska. Nasuwa się więc stwierdzenie, iż to nie kwestie finansowe odgrywają hamującą rolę, a skomplikowany sposób przedstawienia obowiązków prawnych zniechęcający przedsiębiorców do podejmowania działań w celu dostosowania prowadzonej działalności do obowiązujących norm i standardów.

5. PODSUMOWANIE

Wyniki przeprowadzonego badania wyraźnie pokazują, że poziom świadomości w zakresie wymogów związanych z ochroną środowiska jest relatywnie niski. Przedsiębiorcy na ogół ani nie dostrzegają konieczności, ani nie odczuwają przymusu zdiagnozowania wpływu prowadzonej przez siebie działalności na środowisko naturalne. Niepodejmowanie przez MSP działań ukierunkowanych na określenie wpływu prowadzonej działalności na środowisko prowadzi bardzo często do mylnych wniosków o braku lub znikomym wpływie własnej firmy na środowisko naturalne. Większość polskich MSP (61%), podejmujących działania zmierzające do realizacji wymogów prawnych w zakresie ochrony środowiska, nie korzysta w tym zakresie ze wsparcia żadnych podmiotów zewnętrznych, co oznacza, że próbują one samodzielnie sprostać stawianym wymogom. Wzrastające naciski oraz zaostrzające się przepisy prawa z zakresu ochrony środowiska stopniowo wymuszają na przedsiębiorcach podejmowanie działań o charakterze proekologicznym, przyczyniając się tym samym do wzrostu ich aktywności w tym obszarze. Ponad połowa polskich MSP napotyka na bariery w wypełnianiu obowiązków określonych w obowiązujących wymogach prawnych dotyczących ochrony środowiska. W szczególności problemy te wynikają ze skomplikowania obowiązujących przepisów prawa, ich zawichości i nieczytelności dla przeciętnego przedsiębiorcy. Spośród innych przyczyn problemów z dostosowaniem się do wymogów prawnych należy wymienić brak środków finansowych, obniżenie opłacalności działalności, brak wykwalifikowanych zasobów ludzkich, niechęć do zmian.

SUMMARY

The chapter outlines a diagnosis of the present awareness level among the Polish small and medium-sized enterprises (SMEs) concerning environmental requirements. The undertaken research shows that the awareness level of the Polish SMEs in the area of environmental requirements remains low, although it has increased over the last years. Smaller-scale enterprises do not possess adequate knowledge of environmental hazards resulting from their operations, possible methods to reduce the negative environmental impact, as well as knowledge about existing legal requirements. More than half of the Polish SMEs encounter problems to meet the existing legal requirements and do not cope with frequent changes in regulations and their incomprehensibility.

Translated by Janusz Kornecki

LITERATURA:

1. Fundacja Partnerstwo dla Środowiska: Przyczyny podejmowania działań prośrodowiskowych przez małe i średnie przedsiębiorstwa w Polsce, 2004, http://www.czystybiznes.pl/badania_msp_2004.pdf;
2. Hutchinson A., Hutchinson F., *Environmental Business Management: Sustainable Development in the New Millennium*, Mc Graw Hill, London 1997, cyt. za: Spence L. J., Rutherford R., Blackburn R. A., *Small Business and Environmental Issues in the UK and the Netherlands: A Literature Review and Research Agenda*, Kingston University, London 1998;
3. Informacja o realizacji zadań Inspekcji Ochrony Środowiska w 2007 r., Główny Inspektor Ochrony Środowiska, czerwiec 2008;
4. Komisja Europejska: Komunikat Komisji Europejskiej dotyczący planu działania na rzecz zrównoważonego rozwoju konsumpcji i produkcji oraz zrównoważonej polityki przemysłowej, COM(2008)397, Bruksela 2008;
5. Komunikat Komisji do Rady, Parlamentu Europejskiego, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów. Małe, czyste i konkurencyjne. Program pomocy małym i średnim przedsiębiorstwom w przestrzeganiu prawodawstwa w zakresie ochrony środowiska. Podsumowanie oceny wpływu, SEC(2007) 906, SEC(2007) 908.
6. Kornecki J. i in, *Potencjał małych i średnich przedsiębiorstw w kreowaniu nowych produktów innowacyjnych – rozwiązania proekologiczne*, raport z badań, PARP, Warszawa 2008;
7. *Raport o stanie sektora małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce w latach 2006-2007*, Żołąński A., Zadura-Lichota P. (red.), PARP, Warszawa 2008;
8. Zintegrowane Zarządzanie Środowiskiem Dla Polskich Małych i Średnich Przedsiębiorstw poprzez narzędzie internetowe „Menadżer Środowiska” (LIFE 04 ENV/PL/000673), Fundacja Partnerstwo dla Środowiska, Multimedia Communications, Regionalna Inicjatywa Biznesu Brytyjsko-Polskiej Izby Handlowej, kwiecień 2007.